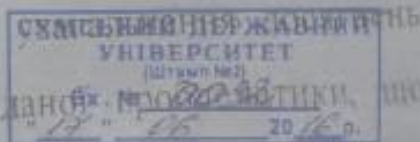

Відгук
офіційного опонента
на дисертаційну роботу
Полуляхової Олександри Олександрівни на тему
«Формування механізму страхування послуг, пов'язаних з
туристичною діяльністю»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за
спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

Актуальність теми дослідження

У контексті євроінтеграційного вектору розвитку національної економіки, зміни нормативного забезпечення функціонування ринку небанківських послуг та трансформації системи державного управління є одним з найважливіших завдань, що постає перед суб'єктами господарювання. Для страхових компаній пріоритетним напрямком сучасного розвитку є страхування послуг, пов'язаних з туристичною діяльністю. Не дивлячись на значні деструктивні чинники у вигляді військових дій на сході України та анексії Криму, туристична галузь в Україні характеризується хоч і незначними, але все ж таки темпами зростання. Дуалістична природа страхування, яка полягає в отриманні фінансової вигоди страховиками та формуванні страхового захисту туристів та суб'єктів туристичної галузі, актуалізує питання формування ефективного механізму страхування послуг, пов'язаних з туристичною діяльністю.

Наукова задача, вирішенню якої присвячена дисертаційна робота, знайшла відображення в працях як зарубіжних, так і вітчизняних учених, що, з одного боку, – складає наукове підґрунтя для продовження наукового пошуку в заданому напрямку, а з іншого, – світової та вітчизняної економічної думки з

свідчить про фрагментарний та незавершений характер цих досліджень у окремих теоретичних та прикладних аспектах, що також потребує пошуку шляхів комплексного та системного вирішення існуючих проблем страхування послуг, пов'язаних з туристичною діяльністю.

Погоджуючись з висновками автора щодо необхідності уточнення змісту страхування послуг, пов'язаних з туристичною діяльністю, а також визначення концептуальних засад механізму його реалізації, хочу зазначити, що поглиблення наукового пошуку потребує також з'ясування питання оцінювання потенціалу розвитку туристичної галузі регіонів України. Крім того, невирішеними залишаються питання аналізу діяльності асистанс-компаній, які виступають основними суб'єктами в механізмі повноцінного нівелювання негативних наслідків настання несприятливих подій різного роду. До того ж, актуальною залишається проблема удосконалення формування тарифної ставки в страхуванні послуг, пов'язаних з туристичною діяльністю, страхування відповідальності суб'єктів туристичної діяльності за шкоду, заподіяну життю чи здоров'ю туриста або його майну, а також оцінювання рівня конкуренції на ринку страхування послуг, пов'язаних з туристичною діяльністю.

Таким чином, розроблені Полуляховою О. О. методичні засади та практичні рекомендації щодо формування механізму страхування послуг, пов'язаних з туристичною діяльністю (СПТД) слід вважати цілком актуальними та такими, що мають важливе теоретичне та практичне значення.

Зв'язок теми з державними та галузевими науковими програмами, пріоритетними напрямками розвитку науки

Тематика дисертаційної роботи відповідає державним, галузевим та наднаціональним науковим програмам і темам.

Наукові положення автора використовувались під час виконання науково-дослідних тем «Формування страхового ринку України в контексті сталого розвитку» (номер державної реєстрації 0107U01213); «Конкурентоспроможність національної економіки в умовах євроінтеграції» (номер державної реєстрації 0111U009459) в Українській академії банківської справи та Сумського державного університету.

При підготовці звітів за цими темами використані конкретні розробки дисертанта, що стосуються, зокрема, концептуальних засад з формування механізму СПТД, а також оцінювання потенціалу розвитку туристичної галузі у розрізі регіонів України та створення відповідної бази для її страхування.

**Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень,
висновків і рекомендацій.**

Наукові положення, викладені в дисертації, у повній мірі досліджені, про що свідчить структурна побудова та зміст роботи, широкий перелік узагальнених, систематизованих та кваліфіковано опрацьованих автором робіт вітчизняних і закордонних вчених та фахівців з питань економічної теорії, проблем страхового ринку і реалізації державного регулювання ринку небанківських послуг. Поряд із науковою літературою, автор опрацював законодавчі, нормативно-правові акти, типові методики, статистичну інформацію.

Висновки є логічно обґрунтованими, повністю відображають основні положення проведеного дослідження, а також можливі напрями їх використання у процесі формування ефективного механізму СПТД.

**Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій,
сформульованих у дисертації.**

У дисертаційній роботі сформульовано та обґрунтовано сукупність положень, які характеризуються суттєвою науковою новизною і свідчать про особистий внесок її автора в розвиток економічної науки, який полягає у вирішенні науково-прикладної задачі щодо створення теоретичного та методичного підґрунтя формування механізму страхування послуг, пов'язаних з туристичною діяльністю.

У роботі поглиблено термінологію наукових досліджень у межах обраної автором проблематики шляхом розвитку поняття «страхування послуг, пов'язаних з туристичною діяльністю», яке запропоновано розуміти як систему цивільно-правових та фінансово-економічних відносин між страховиками, страхувальниками та асистанс-компаніями (за умови міжнародного туризму), яка виникає під час реалізації туристичного продукту щодо гарантування безпеки та захисту майнових інтересів споживачів туристичних послуг та інфраструктурних учасників, а також забезпечення стабільного функціонування компаній, що здійснюють туристичну діяльність, у випадку настання непередбачуваних подій різного характеру. Авторське визначення вказує на узагальнюючу характеристику явища, що представляє собою систему цивільно-правових та фінансово-економічних відносин; з'ясовує всіх суб'єктів відносин, які приймають участь у туристичному страхуванні; вказує на факт виникнення відносин.

Автором обґрунтовано основні засади формування механізму СПТД з позиції комплексного підходу, що передбачає врахування цільових орієнтирів діяльності страхувальників, страховиків, асистанс-компаній та органів регулювання, а також взаємозв'язку між важелями впливу, методами, інструментами реалізації СПТД на функціональному, нормативно-правовому, інформаційно-технологічному та організаційно-управлінському рівнях.

Істотне місце у дисертаційній роботі відводиться формалізації процесу оцінювання рівня конкуренції на ринку СПТД. Запропонований автором підхід передбачає кількісне визначення на основі узагальнення нормалізованих значень групи статистичних показників з урахуванням частки страхування послуг, що стосуються виключно суб'єктів та об'єктів туристичної галузі до єдиного інтегрального показника. У якості математичного інструментарію реалізації даного науково-методичного підходу обрано такі індекси: індекс Джині, індекс Лоренца, індекс ентропії, індекс Герфіндаля-Гіршмана.

Заслуговують на увагу розроблені автором методичні засади щодо оцінювання потенціалу розвитку туристичної галузі регіонів України, що передбачає побудову комплексного показника як окремо взятої території, так і держави в цілому. За результатами апробації розробленого науково-методичного підходу для регіонів України було визначено, що протягом 1991-2013 рр. найбільший потенціал для розвитку туристичної галузі мають Дніпропетровська, Харківська, Одеська, Львівська області, м. Київ, тоді як найнижчий – Кіровоградська, Сумська, Чернігівська, Чернівецька області.

До суттєвих здобутків автора слід віднести методичні засади визначення тарифної ставки в СПТД, що дозволяє підвищити рентабельність діяльності страхової компанії. Особливість даного підходу полягає у корегуванні навантаження в структурі страхового тарифу.

Заслуговують на увагу пропозиції автора щодо рейтингового оцінювання діяльності асистанс-компаній. Так, автором запропоновано проводити коригування інтегрального індикатора характеристики діяльності асистанс-компаній, отриманого шляхом проведення адитивної згортки релевантних бінарних показників, на величину одночасного прояву декількох аспектів діяльності даних компаній. Запропонований підхід вигідно відрізняється від існуючої методики рейтингування

асистанс-компаній, оскільки враховує синергетичний ефект їх функціонування.

Позитивно також можна охарактеризувати запропоноване дисертантом методичне забезпечення щодо створення Фонду гарантування виплат за договорами страхування цивільної відповідальності суб'єктів туристичної діяльності. Механізм формування даного фонду визначений як акумуляція щорічних фіксованих внесків та вирахування збору з продажу послуг суб'єктами, що здійснюють туристичну діяльність.

Наведені положення суттєво розвивають теорію і практику формування механізму страхування послуг, пов'язаних з туристичною діяльністю, призначені для використання в практиці страхового менеджменту та державної політики розвитку туристичної галузі України.

Повнота відображення результатів дослідження в опублікованих працях і авторефераті

Вивчення матеріалів дослідження та автореферату здобувача свідчать про відповідність змісту автореферату основним положенням дисертаційної роботи. Дослідження має концептуальний та прикладний аспекти, що є характерним для наукової роботи. В авторефераті в повній мірі розкрито всі основні наукові результати, які отримано в процесі дослідження, ступінь новизни розробок, висновки та рекомендації роботи. Дисертація та автореферат відповідають вимогам Міністерства освіти і науки України, що пред'являються до кандидатських дисертацій за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси та кредит.

Наукові положення, висновки і результати дослідження опубліковано у 12 наукових працях загальним обсягом 3,92 друк. арк., з яких особисто автору належить 3,11 друк. арк., у тому числі: підрозділ 1 у колективній монографії, 5 статей у наукових фахових виданнях України та 1 стаття у журналі, що індексується у наукометричній базі Scopus, 5

публікацій у збірниках тез доповідей конференцій. У публікаціях, виконаних у співавторстві, особистий внесок дисертанта відображено повною мірою.

У цілому дисертаційна робота відзначається логічністю побудови, завершеністю, обґрунтованістю наукових положень та висновків, сучасним науковим стилем подачі матеріалу. Дисертація містить достатню кількість таблиць, схем, рисунків, графіків, які подаються безпосередньо в основній частині дисертації і виносяться в додатки.

Значення дослідження для науки та практики, шляхи використання його результатів

Наукова значущість отриманих результатів обумовлена можливістю широкого застосування розроблених в дисертації науково-методичних підходів як у проведенні подальших досліджень, так і у практичній діяльності. У своєму інтегральному вигляді результати дисертаційної роботи спрямовані на вирішення важливої науково-практичної задачі, що виявляється у розробці нових та вдосконаленні існуючих підходів до формування та використання механізму СПТД.

Практичне значення наукових результатів, одержаних у дисертаційній роботі, визначається конкретною спрямованістю висновків, рекомендацій та пропозицій автора щодо обґрунтування методичного підґрунтя рейтингового оцінювання діяльності асистанс-компаній, щодо формування тарифної ставки в СПТД, щодо оцінювання рівня конкуренції на ринку СПТД та оцінювання потенціалу розвитку туристичної галузі регіонів України.

Розроблені дисертантом методичні положення можуть бути використані Міністерством фінансів України, Нацкомфінпослуг, страховими компаніями, туристичними компаніями, асистанс-компаніями

та ін. Це дозволить удосконалити діяльність страхових компаній та процес надання страховиками послуг населенню.

Зокрема, конкретні положення дисертації впроваджено у діяльність Сумської обласної дирекції ПАТ «Страхова компанія «Універсальна» (довідка від 24.06.2015 р. № 03-01/887); щодо рейтингового оцінювання діяльності асистанс-компаній – у діяльність Сумського представництва ПрАТ «Страхова компанія «ВУСО» (довідка від 21.08.2015 р. № 34-454); щодо прогнозування перспектив розвитку страхового ринку України на базі нелінійного регресійного аналізу – у діяльність ТОВ «Аккорд-тур» (довідка від 25.09.2015 р. № 75-777); щодо визначення тарифної ставки в страхуванні послуг, пов'язаних з туристичною діяльністю – у діяльність ПрАТ «Страхова компанія «ПЗУ Україна» (довідка від 05.10.2015 р. № 741/5).

Одержані наукові результати використовуються в навчальному процесі Української академії банківської справи при викладанні дисциплін: «Страхування», «Страхові послуги» (акт від 05.01.2016).

Дискусійні положення та недоліки дисертаційної роботи

У цілому позитивно оцінюючи наукове та практичне значення одержаних Полуляховою О.О. результатів, слід зазначити деякі дискусійні положення та недоліки, що мають місце в дисертаційній роботі.

1. У процесі здійснення декомпозиційного аналізу понятійно-категоріального апарату дослідження сутності поняття «туристичне страхування» та «страхування послуг, пов'язаних з туристичною діяльністю» (рис. 1.5., стор. 29-32), окрім підходів вітчизняних та російських дослідників, доцільно було б також висвітлити напрацювання західних економістів, що дозволило б посилити теоретичну значимість дослідження дисертанта.

2. Загалом підтримуючи наукові здобутки дисертанта щодо аналізу сучасного стану, проблем та перспектив функціонування ринку страхування послуг, пов'язаних з туристичною діяльністю в Україні, зауважимо, що представлена автором оцінка (підрозділ 1.3, стор. 44-67) виглядала б значно аргументованою, якби була проведена формалізація стратегії подальшого розвитку даного ринку в кількісному вираженні за допомогою використання аналітичних співвідношень.

3. У дисертаційному дослідженні при описі науково-методичного підходу до оцінювання потенціалу розвитку туристичної галузі регіонів України, автор наголошує на його важливості в межах розгляду його як підґрунтя для страхування. Загалом підтримуючи наукові здобутки дисертанта, зауважимо, що в роботі не обґрунтована якісна інтерпретація узагальнюючого показника потенціалу розвитку туристичної галузі регіонів України та не запропонована будь-яка його градація (стор. 116-120).

4. У пропозиціях автора щодо розрахунку рейтингової оцінки діяльності асистанс-компаній з метою оцінки ефективності проведення операцій страхування послуг, пов'язаних з туристичною діяльністю (підрозділ 3.2, стор. 139-152), потребує уточнення фах та професіоналізм працівників, які будуть формувати запропонований рейтинг та визначати цільову аудиторію його ідентифікації.

5. У дисертаційному дослідженні автором запропоновані методичні засади формування тарифної політики у сфері страхуванні послуг, пов'язаних з туристичною діяльністю, особливістю якої є коригування базового тарифу на величину розриву між попитом та пропозицією на ринку СПТД (стор. 124-139). В той же час, запропонована методика має труднощі, пов'язані з практичним впровадженням, оскільки обтяжена складними розрахунками та формуванням необхідного інформаційного забезпечення.

6. У роботі використано досить складний математичний інструментарій, що ускладнює практичну реалізацію запропонованих підходів, адже вимагає наявності у відповідальних працівників страхової компанії додаткових знань та навичок.

Проте вищенаведені зауваження та недоліки не впливають на загальну позитивну оцінку виконаної дисертаційної роботи та не знижують її наукову і практичну цінність.

Загальна оцінка дисертації та її відповідність встановленим вимогам

Дисертаційна робота Полуляхової О. О. являє собою цілісну, завершену, самостійно виконану, кваліфіковану наукову працю, у якій на основі проведених автором досліджень отримані нові науково-обґрунтовані результати щодо вирішення важливої й актуальної науково-прикладної задачі, що виявляється у розвитку нових та удосконаленні існуючих підходів до формування механізму страхування послуг, пов'язаних з туристичною діяльністю.

Зміст дисертації відповідає визначеній меті та поставленим завданням, які повністю вирішені у процесі дослідження. Основні положення роботи, які виносяться на захист, мають елементи наукової новизни. Автореферат є автентичним за змістом і відображає основні положення дисертації. Наукові положення, що виносяться на захист, повністю відображені у публікаціях здобувача, які відповідають вимогам Міністерства освіти і науки України. Подана до захисту дисертація написана науковим стилем, матеріал викладений у логічній послідовності, висновки науково обґрунтовані та підтверджуються емпіричними результатами. Напрямок дисертаційного дослідження відповідає профілю спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси та кредит.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що дисертація Полуляхової О. О. на тему «Формування механізму страхування послуг,

пов'язаних з туристичною діяльністю» за змістом і оформленням відповідає нормативним вимогам Міністерства освіти і науки України, пп. 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 зі змінами, затвердженими Постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19 серпня 2015 р. та № 1159 від 30.12.2015 р., а її автор – Полуляхова Олександра Олександрівна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Офіційний опонент:

доцент кафедри фінансів та кредиту
Харківського національного університету
будівництва та архітектури,
кандидат економічних наук, доцент

С.В. Сокол

Гідний підписує
Вч. секретар

